

שאלה 1- טי. בי. ג'ושוע בביקורו בישראל ביוני 2019

ביקורו של טי. בי. ג'ושוע בנצרת בקיץ האחרון זכה לסיקור נרחב באמצעי התקשורת באופן שהעיד על ייחודו של אירוע זה. בעבודה זו, אנתח את ביקורו של טי. בי. ג'ושוע כמקרה בוחן אשר עשוי להעיד על מסקנה רחבה יותר אודות דת, אמונה וקדושה, כפי שהיא באה לידי ביטוי בהיבט התנהגותי וחברתי בקהילת מאמינים.

טי. בי. ג'ושוע הינו כומר ניגרי וטלוונגליסט¹ הזוכה לפופולריות רבה במדיה החברתית. כך, לעמוד הפייסבוק של הכומר 3.5 מליון עוקבים ברחבי העולם.² מלבד הפופולריות לה זוכה ברשת, הקים טי. בי. ג'ושוע את כנסיית כל העמים (SCOAN) בניגריה. אתר הבית של הכנסייה מתאר את סיפור חייו של טי. בי. ג'ושוע המציג התמודדות עם עוני, פשטות ומסירות לאמונה כאבני הדרך לדמותו הכריזמטית של הנביא המטיף. כמו כן, הוא מתואר כ"חונך לנשיאים וחבר לאלמנות ולבלתי מיוחסים".³ תיאור זה מתכתב עם הפרסונה האנושית של ישו כאיש פשוט הליכות וצנוע המתרועע עם זונות ומוכסים.⁴ אלמנטים אלה ונוספים בתיאור דמותו של טי. בי. ג'ושוע משותפים לסיפור חייו המיתולוגי של ישו, בן האלוהים.

כפי שמתארת זאת נועה שפיגל בכתבה שבעיתון הארץ: "מכל הגילים, הלאומים ובכל הצבעים זרמו האנשים לטריבונות". יותר מכך, נראה כי כל אחד מהמאמינים אשר הגיעו לפגוש את הכומר טי. בי. ג'ושוע היו בעלי מניעים שונים. למשל, ציירת מאיטליה הגיעה מתוך אמונה כי בעזרתו תשכון עליה השראה אומנותית; אחרים הגיעו על מנת לחזק את הקשר שלהם לישו או כי חשבו שמדובר באירוע חגיגי שחשוב לקחת בו חלק; אחדים אף החליטו לאחד את החוויה הרוחנית עם עליה לרגל לאתרים הקדושים לנצרות בישראל. לעומת מאמרו של אסאד (1993) המציב את הדת כקטגוריה אנתרופולוגית אך מסייגת אותה להפרדה שמקורה בתרבות המערבית; במקרה של הכומר טי. בי. ג'ושוע, הסממנים העל טבעיים מתעלים מעל דיכוטומיות דתיות ומאפשרים לאנשים שונים, מקהילות שונות, ואף מאמונות שונות לחזות בפלא ואף ליזכות בניסים בלא תלות באמונתם או בדתם.

¹ טלוונגליזם הוא שימוש באמצעי תקשורת כדי להפיץ את תכניה של הנצרות. טלוונגליסטים הם אנשי דת, בין אם באופן רשמי ובין אם מטעם עצמם, שדרשותיהם מופצות בטלוויזיה, ברדיו, או באמצעים אחרים. חלק מהטלוונגליסטים הם גם כוהנים או ראשי קהילות בכנסיות משלהם, אך רוב חסידיהם מגיעים מקהלי טלוויזיה ורדיו (Bruce, 2019).

² <https://todaynewsafrika.com/africas-popular-pastor-t-b-joshua-propheisied-uk-royal-family-split-in-his-2020-2-prophecies-follower-gives-compelling-details/>
³ <https://www.scoan.org/about/prophet-tb-joshua/>

⁴ בבשורה על פי לוקאס, ישו משתתף בארוחה עם מוכסים ומושמן על כך שהוא מתרועע עם חוטאים. בתגובה לכך, מספר ישו את משל "השיבה של הבן האובד". מוטיב זה של הן האובד בא לידי ביטוי גם בסיפור בו פוגש ישו את מרים המגדלית ששופכת פה שמן יקר על רגליו של ישו ומנגבת את השמן בשערה. ישו לא מתייחס לשאלת ההפקרות של מרים, שכן כולם שווים בפני האל, ואילו כאשר תלמידים מציעים שהיה אפשר להאכיל בשמן את העניים, ישו אומר שבעודו זמני בעולם, העניים יהיו שם תמיד.

עם זאת, התיאורים בכתבת סיקור הביקור שבעיתון "הארץ" מוטים ומציגים תמונת מצב צינית המעידה כי כותבת הכתבה חוטאת לעקרונות אתנוגרפיים בביטולה על הסף את הניסיון לראות את הסיטואציה בעיני המאמינים. כך, היא מתארת את צוותי החירום שהיו באירוע כ"חובשי מד"א שהיו פרוסים בקהל נראו קצת מבוהלים ולא ממש ידעו מה לעשות בסיטואציה הציורית." ; " או את אחת המאמינות שעמדו מול הבמה: "היה אפשר לראות בזה סוג של מחווה לסרט טיטאניק, אבל היא לגמרי היתה באווירה רוחנית." מהתיאור החיצוני והמרוחק ניתן להסיק כי הפופולריות לה זוכה טי.בי. ג'ושוע היא חריגה, ואף נתפסת כתופעה חסרת הסבר רציונלי, בקונטקסט התרבותי של הביקור בישראל.

אך לא מאז ומעולם היה כך הדבר ולא בכל מקום. בימי הביניים, נוכחותם של הקדושים הנוצרים הייתה מורגשת והפעילה את המאמינים לדגול באקטים של הערצה ושל חיקוי. ייתכן כי ההבדל הגדול ביותר בין ציניות לאמונה מלאה טמון באקט של בחירה בין השניים (קליינברג, 2000 : 13). הפופולריות לה זוכה טי.בי. ג'ושוע מדמה את פולחן הקדושים של ימי הביניים בכך שהוא מעביר חסד מן האל ואת בקשותיהם ותפילותיהם של המאמינים אל האל. בכך, טי.בי. ג'ושוע הוא למעשה דמות מתווכת המאפשרת מפגש חושי והכרתי בין האנשים הפשוטים ומשוללי הזכויות לבין הכח העליון או לחסדיו של האל.

בעוד שהדת עוסקת בכח עליון שאיננו חומרי או חושי, החוויה האנושית היא זו המתווכת למאמינים את עיקרי האמונה. ייתכן שבהקשר זה כדאי לדגול בהפרדה ההיסטורית המלווה את הנצרות כמעט מראשיתה בין תיאולוגים אשר דנים בדת מכיוונים סכולסטיים לבין העם הפשוט שמאמין גם אם אינו יודע להסביר את אמונתו. כך, הכומר טי. בי. ג'ושוע הוא הביטוי הממשי למערכת הסמלית של אמונת האנשים כאשר האלמנטים העל-טבעיים של עשיית הניסים הם הממשות לה זקוקים המאמינים.

ספרה של טניה לוהרמן (Tanya Luhrmann, 2012) דן בתופעת האוונגליזם האמריקאי כחוויה ישירה של המאמינים עם האלוהים. לוהרמן מתארת כיצד חווים המאמינים אינטראקציות עם האל, דרכן הם לומדים לזהות את המסרים המועברים להם באמצעות חלומות, מוטיבים חוזרים וסימנים שונים. בכך, אין כל חשיבות לאם הדברים מתרחשים בפועל, אלא הניסיון הוא להבין את תפיסותיהם של המאמינים ומערכת האמונות שלהם. עם זאת, מערכת אמונה זו מציבה גם קשיים בשל היותה משוקעת חברתית אשר תובעת מהמאמינים חוויה ישירה ומשותפת. אך לצד הסיכונים שהקבוצה הדתית לוקחת על עצמה בדרישתה לחוות חוויות חושיות חריגות, היא מבטיחה מזעור של הטלת ספק באמונה. כלומר, ניסיונם ורצונם של המאמינים לעורר חוויה ישירה של האל, מדכא את חוסר הוודאות והטלת הספק בקיומו של האל.

על רקע הדיון בספרה של לוהרמן, המקרה של טי.בי. ג'ושוע מעניין במיוחד. לעומת הניסיון לעורר (או לזהות)